

IDENTITAT I ESCOLA

ELS CANVIS DE L'EDUCACIÓ

EN EL SEGLE XXI

"...el nostre compromís pedagògic amb l'educació en la diversitat serà la millor garantia de crear subjectes independents per al nou món..."

Fito Rodríguez
Universitat del País Basc

L'escola és un producte de la civilització occidental⁽¹⁾ que com a màquina d'educar prové del segle XIX i arriba entre nosaltres a la seva implantació total a la fi del XX⁽²⁾. No obstant això, la crisi civilitzadora⁽³⁾ que propugna la reorganització social basant-se en la globalització⁽⁴⁾ ha arribat a fer obsoleta l'alquímia educativa escolar⁽⁵⁾.

L'emergència del nou paradigma de les identitats col·lectives múltiples⁽⁶⁾ enfront de la ideologia de la igualtat normalitzadora legitimada en el tractament democràtic dels aprenentatges⁽⁷⁾, fa necessari replantejar-se els instruments d'accés al coneixement basant-se en les pràctiques alternatives de col·lectius fins ara minoritzats pel sistema escolar⁽⁸⁾.

La constitució dels Estats-Nació occidentals necessita tant de la *invenció patriòtica*⁽⁹⁾ com de la socialització de currículums comuns⁽¹⁰⁾. Per això el sistema escolar es convertirà en element imprescindible per a la construcció de la nova *Religió civil*⁽¹¹⁾. Es tracta d'una *enginyeria educativa*⁽¹²⁾ per aconseguir la compactació social necessària i la transmissió privilegiada d'uns determinats codis i sentit⁽¹³⁾.

Tant entre les llengües i cultures, com entre les distintes identitats d'un determinat territori, unes seran les triades per a la seva utilització en el sistema escolar públic estatal⁽¹⁴⁾, mentre que altres seran

ignorades si no directament perseguides⁽¹⁵⁾. Per sobre del greuge comparatiu conseqüent a aquesta forma de fer⁽¹⁶⁾, només un procediment normalitzador serà l'adoptat per l'escola de l'Estat⁽¹⁷⁾.

La institució escolar és un sistema d'organització i control de la població⁽¹⁸⁾ basat en la interiorització psicoafectiva de la dependència⁽¹⁹⁾, la asimetria entre educador-educand⁽²⁰⁾ i l'aprenentatge en base retòrica⁽²¹⁾ d'una memòria conceptual prèviament classificada⁽²²⁾.

Aquest sistema d'aprendre està indefectiblement lligat a un tipus de subjecte, una forma d'organitzar la producció i un model d'Estat. Tot això, no obstant, està avui en crisi. La modernitat, com la peseta, formen part de la història. Un nou tipus de subjecte, d'organització del treball i de l'Estat, necessiten unes noves formes d'aprenentatge.

A Touraine⁽²³⁾ ens parlarà de l'era postindustrial, P Drucker⁽²⁴⁾, de la post-capitalista, JF Lyotard⁽²⁵⁾, de la postmoderna.

A l'hora d'anomenar la novetat basant-se en el que pretesament s'ha superat, d'una manera més definitiva, Dubiel⁽²⁶⁾ parlarà de neoconservadurisme mentre que un optimista Alvin Tofler encunyarà el terme de *Nova societat del coneixement*⁽²⁷⁾.

En tot cas, en el nou tipus de societat desregulada i liberal on augmenten les desigualtats, desapareixen els *vincles socioculturals mecànics* i es debiliten les jerarquies, les característiques de l'aprenentatge escolar ja no són vàlides⁽²⁸⁾.

En el seu moment, distintes anàlisis de psicologia cognitiva ja definiren el caràcter històric i caduc de l'educació escolar⁽²⁹⁾. El treball amb minories lingüístiques va venir a possibilitar la investigació sobre estratègies cognitives no normalitzades que permetien aventurar *altres estils d'aprenentatge*⁽³⁰⁾.

Aquest pensament *divergent*⁽³¹⁾ suposaria models originals⁽³²⁾ i creatius⁽³³⁾, amb habilitats comunicatives⁽³⁴⁾, capacitat d'aprofundiment⁽³⁵⁾, flexibilitat⁽³⁶⁾ i fluïdesa⁽³⁷⁾ a més d'independència⁽³⁸⁾. Precisament les característiques necessàries per a l'aprenentatge en la societat del coneixement⁽³⁹⁾.

Enfront d'una societat estatalista molt reglamentada, els aprenentatges identificadors recuperen estratègies cognitives necessàries per desenvolupar-se en la societat del segle XXI⁽⁴⁰⁾.

El nostre compromís pedagògic amb l'educació en la diversitat serà la millor garantia de crear subjectes independents per al nou món que ja apareix després de la crisi civilitzadora amb què acomiadarem el segle XX⁽⁴¹⁾.

Apareixen nous desafiaments en l'intercanvi virtual amb què s'aprèn en la globalitat. La redundància informativa i l'aclaparadora oferta d'intercanvis simbòlics i icònics enfront del dèficit de la comunicació vital pròxima⁽⁴²⁾. La necessitat d'organitzar significativament i rellevantment les informacions fragmentades⁽⁴³⁾. La redefinició dels contextos de socialització. La,

avui més que mai pertinent, reconstrucció i recreació cultural⁽⁴⁴⁾.

Cada cop queda més lluny l'estructurada complexitat dels currículums abstractes, la disciplina exterior a l'experiència i l'estil acadèmic separat del context⁽⁴⁵⁾. La necessitat de donar un sentit als aprenentatges, no obstant això, és cada vegada major⁽⁴⁶⁾. Per això, l'acceptació del conflicte cognitiu entre la identitat i la mundialització és el millor procediment i el requisit necessari per reprendre la cultura popular com a eix per a l'intercanvi intel·lectual⁽⁴⁷⁾.

Nous espais d'interrelació s'obren amb la potencialitat virtual. Abordar-los pedagògicament significa utilitzar-los per aprendre, és a dir, per refer i reestructurar el nostre coneixement⁽⁴⁸⁾. La potenciació d'una educació cooperativa identificadora significa crear un nou marc adequat a una organització del currículum més flexible i, per tant, necessàriament distinta segons les necessitats contextuals⁽⁴⁹⁾. En altres paraules, es tracta de definir comunitats educatives capaces de recrear culturalment l'abundància d'informació descontextualitzada a la qual es té accés. Aquest marc de reflexió crítica ha de constituir les coordenades de reconstrucció d'un pensa-

Informàtica Ciutat

Servei tècnic
Venda d'ordinadors
Servei a domicili

EL MILLOR EN
HARDWARE & SOFTWARE

TEL: 971-28 98 98
FAX: 971-45 16 94

C./ De la Balanguera, 10 - baixos
07011 - Palma de Mallorca

Els components de la taula "Reconstrucció Nacional i Polítiques Educatives"

ment basat en l'acceptació de la diversitat i en la implicació de tots els elements distintius i característics d'aquesta comunitat educativa⁽⁵⁰⁾.

A les albors del segle XX, LS Vygotski va ser capaç d'oferir-nos d'una manera clara i profunda la relació del desenvolupament del llenguatge amb el pensament⁽⁵¹⁾. A l'ocàs del segle passat tant J. Bruner com M. Col investigaren sobre la concomitància de l'evolució cultural i del coneixement⁽⁵²⁾. Als inicis d'aquest segle XXI la reivindicació de la identitat cultural col·lectiva en els processos d'aprenentatge és cada cop més la demanda del poble. L'aposta capaç d'alliberar-nos tant de la uniformització de formes de vida i pensament com de les disciplines de la modernitat⁽⁵³⁾, tant de la submissió a un tipus de organització social imposada de fet però sense cap tipus de legitimitat com de les *depredadores* formes culturals que imposa la *globalitat*⁽⁵⁴⁾.

NOTES:

- [1] Trilla J. (1985) Ensayos sobre la escuela. Laertes. Barcelona. Varela J. / Alvarez Uría F. (1991) Arqueología de la escuela. La piqueta. Madrid.
- [2] Alejandro Tiana (1999) "El proceso de escolarización". Cuadernos de pedagogía núm. 286
- [3] Elias N. (1987) El proceso de la civilización. Investigaciones socio-genéticas y sico-genéticas. FCE México
- [4] Castells M. (1998) La era de la información. Economía, Sociedad y Cultura. Alianza. Madrid
- [5] Pérez Gómez A. (1998) La cultura escolar en la sociedad neoliberal. Morata. Madrid.
- [6] Sipán. A. (Coordinador) (2001) Educar para la

diversidad en el siglo XXI. Mira. Zaragoza.

[7] Merieu, Ph (1998) Frankenstein Educador. Laertes. Barcelona.

[8] Muel F. (1981) "La escuela obligatoria" in VV.AA. Espacios de poder. La piqueta. Madrid. Mac Luhan, M. /Carpenter E. (1974) El aula sin muros. Laia. Barcelona.

[9] Hobsbawm E./ Ranger T. (1983) The Invention of Tradition. Cambridge University Press. Cambridge.

[10] Swaan A.D. (1991) "El curriculum elemental como código nacional

de comunicación" en Revista de Educación núm.295.

[11] Así llamada por Alexis Tocqueville en 1870.

[12] Rodriguez F. (1999) Construir o destruir naciones. El sistema educativo en el País Vasco. Besatari. Bilbao

[13] Pablo del Río P. (1993) La respuesta a la cultura de los múltiples lenguajes. Cuadernos de Pedagogía núm.216

[14] Calvet, L.J. (1987) La guerre des langues et les politiques linguistiques. Payot. París. VV.AA. (1975) Un politique de la langue. Galimard. París

[15] Torrealdaí J.M. (1998) El libro negro del euskara. Ttartalo. Donostia.

[16] Smith A.D. (1994) "Tres conceptos de nación". Revista de Occidente núm. 161. Gellner E. (1988). Naciones y nacionalismo. Alianza. Madrid

[17] Borrdieu, P. (1983) "Sistemas de enseñanza y sistemas de pensamiento" in Gimeno Sacristan J./Pérez Gómez / (1983). La enseñanza : su teoría y su práctica. Akal. Madrid.

[18] Griñón C. (1994) "Cultura dominante, cultura escolar y multiculturalismo popular". Educación y Sociedad núm. 12. Lerena C. (1976) Escuela, ideología y clases sociales en España. Ariel. Madrid Lourau R. (1975) El análisis institucional. Amorrortu. Buenos Aires.

[19] Goodman P. (1976) La deseducación obligatoria. Fontanella. Barcelona. Illich, I. (1974) La sociedad desescolarizada. Barral. Barcelona. Gardner H. (1985) Frames of Mind. Basic Books. New York.

[20] Lobrot M. (1986) L'influence des modesles, Psy-Energie. París Freire P. (1973) Extensión o comunicación siglo XXI. México. Popkewitz Th. (1991) Formación del profesorado. Tradición, teoría y práctica. Servei de Publicacions Universitat de València. València.

[21] Stubbs M. (1984) Lenguaje y escuela. Cincel

- Kapelusz. Madrid. Sarp R. (1998) Conocimiento, ideología y política educativa. Akal. Madrid
- [22] B. Bernstein (1990) Clases, códigos y control. Akal. Madrid
- [23] Touraine, A. (1995) Crítica de la modernidad. FCE México
- [24] Drucker P.F. (1993) La sociedad postcapitalista. Apóstrofe. Madrid
- [25] Lyotard J.F. (1986) La condición postmoderna. Cátedra. Madrid.
- [26] Dubil M. (1993) ¿Qué es el Neoconservadurismo? Anthropos. Barcelona.
- [27] Tofler A. (1991) El cambio de poder. Plaza y Janés. Barcelona.
- [28] Tedesco J.C. (2000) Educación y sociedad del conocimiento. Cuadernos de Pedagogía núm.288. Barcelona.
- [29] Gilford J.P. (1982) "Cognitive Psychology's Ambiguities". Psychological Review.89.
- [30] Baker C. (1988) Key Issues in Bilingualism and Bilingual Education. Multilingual Matters Ltd. Clevedon.
- [31] Torrance E.P. (1984) Torrance Test of Creativitate Thinking. Lessington Mass.Ginn
- [32] Rodriguez F. y otros (1995). "Euskara/Basque" in The Lesser Used Languages and Teacher Education: Towards the promotion of the European Dimension. Eilís Ní Dheá Editors Limerick
- [33] Rodriguez F. (1996). "La référence spatiale(symbolique et physique) dans l' apprentissage scolaire dela deuxième langue" in Langues les moins répandues. Formation des maîtres et culture de la paix. Bureau Européen pour les Langues Moins Répandues. Luxembourg
- [34] Cummins J. (1996) "The influence of Bilingualism on Cognitive Growth: A Synthesis of Research Findibg and Explanatory Hypotheses" Working Papers on Bilingualism núm. 9
- [35] Noble G./Dalton G. (1976) "Some Cognitive Implications of Bilingualism". Oideas.[36] Balkan L. (1970) Les Effets du Bilingualism Francais-Anglais sur les Aptitudes Intellectuelles. Aimav. Brussel·les.
- [37] Ben-Zeev S. (1977) "The influence of bilingualism on cognitive strategy and cognitive development". Child Development 48.
- [38] Witkin H.A. (1971) A Manual for the Embedded Figures Tests.Consulting Psychologists Press. Palo Alto
- [39] Garcia J. / Cañal P. (1995) "¿Cómo enseñar?. Hacia una definición de las estrategias de enseñanza por investigación". Investigación en la Escuela núm. 25.
- [40] Rodriguez F. (1994) "Kultur gutxiagotuak eta pentsamenduaren independentzia" (Culturas minorizada se independencia de pensamiento). Categorías e inteligibilidad global. Universitat Autònoma de Barcelona. Bellaterra. Dave R.H. y otros (1979) Fundamentos de Educación permanente. Santillana.Madrid. [41] McLaren P. (1997) Pedagogía crítica y cultura depredadora. Políticas de oposición en la era posmoderna. Paidos. Barcelona
- [42] Shumway D. (1989) "Reading rock'n roll in the classroom" in Critical Pedagogy, The State and Cultural Struggle. Su ny Press. New York.
- [43] Chow R. (1993) Writing Diaspora. Indiana University Press. Indiana.
- [44] Apple M.W. (1990) "El poder del Estado y la política del conocimiento oficial". Euroliceo núm. 4
- [45] Tolchinski L. (1990) "Lo práctico, lo científico y lo literario: tres componentes en la noción de alfabetismo". Comunicación, Lenguaje y Educación núm. 6.
- [46] Bruner J. (1990) Realidad mental y mundos posibles. Gedisa Barcelona
- [47] Giroux H.A./McLaren P. (1991) "Radical Pedagogy as cultural politics: beyond the discourses of critique andanti-utopianism" in Theory/Pedagogy Politics University of Illinois Press. Champaign Cole M.(1999)Psicología cultural. Morata.Madrid.
- [48] Del Río P./Abelló L. (1992). "Ordenador y Educación." In Comunicación Lenguaje y Educación núm. 13
- [49] Barriola I. (1993). "Interaction entre Pairs et Construction Cognitive". Université de Bordeaux II.
- [50] Flecha R. (2001) "Educación igualitaria en la sociedad de la información". In Jornadas sobre educación para la superación de desigualdades. Biblioteca Bidebarrieta. Bilbao
- [51] Wertsch J. (1988) Vygotski y la formación social de la mente. Paidos. Barcelona
- [52] Cole M./ Means B. (1986) Cognición y pensamiento. Cómo pensamos. Estudios comparados. Paidos. Buenos Aires. Bruner J. (1991) Actos de significado. Más allá de la revolución cognitiva. Alianza. Madrid
- [53] Rodriguez F. (2000) "Norbanakoaren eta gizartearen askatasunez" (Sobre la libertad de las sociedades y los individuos) in Burujabetza XXI. Mendean. La soberanía en el siglo XXI. UEU Bilbao
- [54] Segall M,H.y otros. The influence of culture on visual perception. Bobbs-Merrill.Indianapolis.